

Յ Ե Յ Տ Ե ր Ե ր Ո ւ Թ Ի Ի Ն

Լ ր Ե Գ ր Ո Յ Ն

Արեւելոյն հաւմայեցի ճարտարութեամբ պատմութեան ինչ օգտակար ու կրթութեան հարկուոր բան ըլլալը տեսնալով, Վ կայ ժամանակաց, լոյս ճշմարտութեան, յիշատակ կենաց, վարդապետ փորձաց ու դատաւարութեան հաւթեան կ'անուանէ. իսկ Վիտղորոս յոյն պատմագիրը՝ Խոհմութեան օգնական ու մայր փիլիսոփայութեան կը կոչէ: Թէպէտ մի է պատմութիւնը, որուն մէջ մարդ ամէն տեսակը կը տեսնէ, ու կը իրօտութի բարեոյն հեռեւերու ու չարէն խորշերու. առ է որ շատ անգամ մարդուն խելք կը սօրվեցընէ, ու դանդաղան ստորագրաներու մէջ վարուիլ ու ինքը զինքը կառավարել: Բայց հին ու անցած դարած բաներ կարգալը՝ որչափ որ մարդս կրթէ, նոր պատահած ու մեղի ժամանակաւ մտա եղածները՝ մեր վրայ ուրիշ ազդեցութիւն մը կ'ընեն. անոր համար է՝ որ Վարդանիս զործածները կամ թէ Վարդանիսոյ ստորագրութեան ատեն պատահածները կարգալու ըլլանք, ուրիշ զգումներ եւ ուրիշ ստիպում կ'ունենանք, քան թէ Անիքաղին կամ Միհրապաւնի Հռոմայեցոյ հետ ըրած պատերազմները կարգալած ըլլայինք: Ուրիշ զաւարճութիւն կը զգայ մարդ, երբ որ իր ազգին եւանդեան կամ յոռաշայտման վրայ լուր մը տեսնու, քան թէ անցած դէպքերը կարգալ:

Նոր ու մեր ասունք պատահած բաներուն կամ թէ ըսենք հիմա կուսն օտանի պատմութեան աղբիւր են Վրդալիւնները, որոնք իրենց հողուտ ծողը չէ թէ միայն քաղաքականութեան վերաբերեալ պատահանքներ, հատու նաեւ օրուեաններու ու դիտութիւններու վերաբերեալ ըսուեր այլ կը բու վանդակեն: Վրդալիւններն են որ մէկը մէկալէն թէ լեզուով ու թէ բարբով տարբեր աղբիւրը մէկը մէկալին հետ կը կապեն. անդ մը դանդաղ գիտը շուտով քիչ տանի մէջ ուրիշ գիտնոց ախանջը կը հասցընեն: Թէ որ անգամ մը աշուքիս կրթեալ ու քաղաքականացեալ Եւրոպայի վրայ դարձներու ըլլանք, լրագրներուն անբաւ ու անհամար շատութիւնը՝ ան ազդերուն կրթութեան ու քաղաքականութեան նշան մը կ'ընանք սեպել. ստով անդու իրօտեցութիւնները վերնալով, ընկերութեան մէջ կ'ստ քաղաքա-

կան բաներու կամ արուեստից ու վաճառականութեան եւ կամ դիտա-
թեանց ու դիտարու վրայ խօսք կ'ըլլայ: Անոնք ստրահովութեամբ բռնել,
որ եթէ Աւրուպայի ազգերը՝ լրագիրները կրթութեան ու քաղաքականու-
թեան հարկաւոր բան տեսած ու անոնցմէ օգուտ քաղած չլլային, այսպիսի
չէին շատորներ: Աթէ՛ լրագիրները չլլային, ո՞վ կրնար այսպիսի քիչ ատենի
մէջ Աւրամանիս նորերս գտնուած բամբակով հրացան ու խնկանօթ նե-
տերու գիւտը մինչեւ Ամերիկա եւ ուրիշ հեռաւոր տեղեր հասցընել. կամ
թէ քսենք, ո՞վ կրնար գիտանոցէ մը անտուած նոր մոլորակին կամ
գիտաւորին երեւնալու ուրիշ աստղաբաշխներուն ու մանասանի բոլոր ազդե-
րուն իմացընել: Հետ անգամ կը պատահի, որ քաղքէ մը մէջ պատա-
հած բաները՝ քաղաքացիք դրսի յաղկիրներէն կ'իմանան:

Հարկ չկայ որ ասոր վրայ երկար խօսինք, վասն զի մեր օղզն ալ
իմացած է հիմա ասոր ճշմարտութիւնը, ան որ քանի մը տարի առաջ եւ
այ մէկ լրագիր կամ որազիր ունէր, հիմա հինգէն աւելի կը համրէ. բայց
կարծեա թէ անոնք չեղածի պէս սեպելով, գեռ ինքը ղինքը նօթի կը ցու-
ցընէ: Ուստի քանի մը տարիէ վեր շատ երեւելի անձինք թէ լիզեով
թէ իերնով կը յորդարեն ու կ'աղաչեն մեզի, որ աղգերնու օգտին համար
աս ծանր աշխատութիւնը յանձն առնուինք, ու նոր լրագիր մը հրատարա-
կենք, որուն մէջ գիտաւորարար քաղաքական, առումնական ու արուեստա-
կան լուրերը բլանս ու կը յաւան որ սաով թէ ազգին կրթութիւնը ու
թէ լեզուն (ան կողմերը ուր որ հիմա նուազած է) յաւաք կ'երթայ, ու
միանգամայն ամէն կողմ՝ գտնուած կամ ջրուած աղբը մէկը մէկալին հետ
կը կոպուի: Թէպէտ գտնալան պարագաներու ու դժուարութիւններու
համար ծանր էր մեղի աս դործս յանձն առնուլ, բայց մեր սիրելի ազգին
օգուտն ու յաւաքագիմութիւնը, որ միշտ աւելնուա տօջեն է, վերջու
պէս ստիպեց զմեզ, որ այսպիսի օգտակար աշխատութենէ չքաշուինք: Հայ-
րենոսէք սիրող ալ չկրցու պէտ կենալ, վախը փարսուց ու յաղթեց դժուար
լուծիւններուն: Այս օրով հետեւ ինչպէս թօնք, ազգին յաւաքագիմութիւնն
ու լուսաւորութիւնն է, որ զմեզ կը ստիպէ աս մեր լրագիրը հրատարակելու,
անոր համար այնպիսի կարգ ու լիութեք մը կ'ուզենք բռնել, որով աս դրած
նպատակներնու կարող բլանք հոսնիլ: Ուստի մեր բոլոր ջանքն ու ծիգը
ան պիտ'որ բլլայ, որ Աւրուպայոյ՝ բարոյականութեան ու քաղաքականու-
թեան մէջ ծագած աղբերը աչքերնուս առջեւէն չհեռացընենք, ու անոնցմէ
մեղուի պէս բարին ու բար լիարինք առնուինք, եւ այսպէս մեր ազգին յա-
ւաքագիմութեան ու լուսաւորութեան նպատարն ար բլլանք: Աս է պտոճառն
որուն համար Արաբիս անունն ալ ԱՅՐԱՊԷ անուանեցինք, իբրեւ Աւրու-
պայի կրթեալ ազգերուն բարեկարգութեան պատդամաւոր մը մեր ազգին:

Աս մեր յաղիրը երկու մաս կը բաժնուի, քաղաքական ու առումնա-
կան: Վաղաքական մասին մէջ գիտաւորարար Աւրուպայի տեղութեանց մէջ
պատահած երեւելի գիտութեանքն առանց կարգը կարելու կը պատմենք. իսկ

ուսումնասիրան մասին մէջ՝ գիտութեանց, արուեստից, երկրագործութեան ու վաճառականութեան լուրեր, նոյնպէս բանասիրական ու բարոյական հաստատման կը դնենք. երբեմն երբեմն պաշտօնաւոր ու հարկատու պատկերներ ու զօհադութիւններ ալ կ'աւելցնենք:

Արտիկետեւ այս լրագրիս մէջ շատ անգամ անանկ բառեր կամ խօսակցութիւններ կը պատահին, որոնք հասկընալու համար Տէրութեանց գիտութիւնը գիտնալ հարկուոր է, անոր համար մօտերս հրատարակեցինք Տէրութեանց գիտութիւն մը (statistique) որուն կը խաբենք մեր ընթերցողները: Այժմէ ուրիշ ծանօթութիւն ալ պէտք ըլլայ, կը ջանանք ամէն կերպով որ հասկըցընենք մեր միտքը: Ամէն աշխատութիւն յանձն կ'առնունք, բուսական որ աշխատութիւնն է հաճելի ըլլայ մեր սիրելի աղբիւն. կը մնայ հիմա աղբայնոցս որ իրենց կողմանէ ալ բողջանքնին գործքով ցուցնեն:

ԼՐԱԳՐԻՍ ՊԵՅՄԵՆՆԵՐԸ

1. Աս լրագիրը ամէն երեքշաբթի մէյ մը կ'ենլէ, մէկ թերթ (Եռադադ) կամ երկու թուղթ այս յայտարարութեան հետ տրուած թերթին նման: Տարեկան գինը կանխիկ (Գէճ) 10 ֆիոլին արծաթ է, վեց ամսուանը՝ կանխիկ 5½ ֆիոլին արծաթ:
2. Լրագրոյս մէջ զրոն խաւարած բան չենք ընդունիր, մտնաւանդ երբ որ հակառակութեան հոգով դուռած ըլլայ, որմէ բողբովն հեռու կուզենք կենալ:
3. Լրագիրս պիտ'որ սկսի Յունիսի 29ին ըստ նոր Տումարի, թէ որ բուսական ստորագրուող գանուի. ուստի առջի թիւէն սկսած օտնուլ ուղղոյնը պէտք է որ մինչուկ Սայիսին վերջը ստորագրուած ըլլան, որպէս զի կարենանք հարկաւոր եղածին չափ օրինակ պատրաստել:
4. Շտաբուն ծախքը մինչև Առասանդնուպոլիս, Օմիւսնիս, Թրիքստ մեր վրայ է:

ԵՍ ՄԵՐ ԼՐԱԳՐԻՐԸ ԿՐՆԵՅ ԵՌՆՈՒԻՒՄ

Ա իէննա, Միխիթարեանց գրաւաճառութեան խանութը.
Առասանդնուպոլիս, Լաւաաղեմի փանքը Միխիթարեանց գրաւաճառութեան սենեակը, ու Չուխաճը խանը,
Օմիւսնիս, Լէնի Սահալէ Միխիթարեանց փանասունը.
Թրիքստ, նոյնպէս Միխիթարեանց փանասունը:
Խսկ ուրիշ քաղաքներէն ստորագրուիլ ուղղոյնը, այս տեղերէն մէկուն հետ կրնան իմ լրագիրը:

ՍՅՈՒՆՆԸ 20 ԵՊՐԻՒ 1847

ՄԻԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԷՆ